

A SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNYEK MEGBÍZHATÓSÁGA ÉS VALIDITÁSA

I. Bevezető

A megbízhatóság és a validitás a büntetőeljárásban eltérő fogalmak, bár sok esetben – kiegészülve az érvényességgel és a hiteltérdeklőséggel – hibásan szinonimaként használják. A validitás fogalmának pontos meghatározása, abból gyakorlati következtetések levonása és a gyakorlati oldalon alkalmazhatóságának biztosítása – kiegészülve a valószínűség egyre pontosabb (egzakt alapokon nyugvó) meghatározásával – valóban jogfejlődéshez, egyre megalapozottabb és objektívebb ítéletek meghozatalához vezet.

A fogalom kialakításakor a más tudományterületeken már megszilárdult elveket is alapul véve a természettudományokhoz kell fordulni. E tudományterület szükségzerű egzaktságán túl évtizedek óta elkülönült és jól körülhatárolt fogalom a megbízhatóság a validálás és a validitás. A jog sajátosságára tekintettel nem csupán módosítás, de a rendszerhez történő illeszkedés miatt finomításokra van szükség. Figyelemmel azonban arra, hogy a szakértői vélemények legnagyobb része természettudományi alapokon nyugvó leleteken és vizsgálatokon (vizsgálati módszereken) alapul, nem igényel bővebb magyarázatot az alapvetések kiindulási alapja. Terjedelmi okokból ehelyütt csak érinteni tudom ezt az igen nagy kérdéskört.

II. A megbízhatóság és a validitás fogalma a természettudományban

A megbízhatóság fogalmát a természettudományok egyes ágai eltérően határozzák meg. Ezen egyediség magából a szóból is adódik, szinonimaként használt fogalmaira figyelemmel jelentésének elsődleges tartalma nyelvenként is eltérő, a hűségétől a bizonyosságon és biztonságon át a szavahihetőségig széles vertikumát öleli fel. *„Megbízhatóságon kezdetben a hibamentes működés valószínűségét értették. Egy olyan tulajdonságot, amely egy nulla és egy közötti számértékben megadható. A későbbi vizsgálatok rámutattak arra, hogy a megbízhatóság ennél jóval összetettebb fogalom.”*⁶⁰¹ Megbízhatóság összetevői az alábbiak lettek: 1. hibamentesség, 2. tartósság, 3. javíthatóság, 4. tárolhatóság. Tágabb értelemben tehát – műszaki vetületben – megbízhatóságon adott eszköz azon tulajdonságát értik, *„amely lehetővé teszi zavartalan működését, hosszú élettartamát, a szerviz, javítás lehetőségét, valamint a termék paramétereit meghatározott határon tartja.”*⁶⁰²

A validitás természettudományi fogalmát célszerűbb a validálás fogalmából levezetni. *„A validálás vizsgálattal és objektív bizonyíték nyújtásával való megerősítése annak, hogy a meghatározott rendeltetésű felhasználásra vonatkozó konkrét*

---

⁶⁰¹ Gaál Zoltán – Kovács Zoltán: Megbízhatóság, karbantartás. Veszprémi Egyetemi Kiadó. Veszprém, 2002. 13. o.

⁶⁰² Bessenyei Lajos – Gidai Erzsébet – Nováky Erzsébet: Előrejelzés, megbízhatóság, valódiság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1982. 27. o.

követelmények teljesüljenek.^{603 604} Ebből adódóan egy eszköz vagy rendszer validitása az jelenti, hogy a tőle elvárt követelményeket – meghatározott rendeltetészerű felhasználás mellett – teljesíteni képes oly módon, hogy működése – mérhetően – objektív alapokon nyugszik.

Egy eszköz megbízhatósága és validitása egymással szoros kapcsolatban lévő, de nem azonos fogalmak. A validitásnak a megbízhatóság szükségszerű – de nem kizárólagos – eleme, azzal nem azonos. A különbségek szemléltetésére nézzük meg a már klasszikusnak számító „céltábla-modellt”! Adott egy IQ teszt, mely – korábban ellenőrzött módon – megfelelően méri az intelligencia hányadost. Kiértékelésének nehézségére és arra figyelemmel, hogy annak kitöltése hosszú időt vett igénybe, létrehoztak egy új tesztet. Ennek ellenőrzésére 20 azonos intellektusú (120 pont) emberrel töltették ki az új tesztet. A céltábla találati pontjai az új IQ teszt eredményeit mutatja, míg a célpont a tesztalanyok intelligencia hányadosa.

Az első céltábla szűk szórás képéből az látható, hogy az új teszt közel azonos szinten határozza meg az alanyok IQ-ját, azonban az soha nem esik a célpontba. Erre figyelemmel megbízható, de nem valid. (Jelen példában nincs jelentősége annak, hogy célkörökben a találatok hova esnek.)

A második esetben a találatok szórás képe nagy, és találata lehet a célpontban is. Ez alapján – a valószínűség szabályaira is figyelemmel – azt mondhatjuk, hogy a megbízhatósága és a validitása is alacsony.

A harmadik ábrán látható szórás kép – mely esetben a találati pontok arra engednek következtetni, hogy vannak becsapódási pontok is, találat a célpontban azonban soha – csak olyan teszt esetében lehetséges, mely se nem megbízható, se nem valid.

A negyedik szórás kép megmutatja, hogy megbízható és valid egy olyan teszt is, mely esetében a találati pontok nem a célpontban vannak minden esetben, de eltérésük megadott hibahatáron belül van. (A hibahatár jelen esetben az első teszt hibahatárával lehet azonos.)

⁶⁰³ <http://rs1.sze.hu/~solecki/merestechnika/fogalom.pdf> (letöltés ideje: 2013.02.17.)

⁶⁰⁴ Az angol fogalmat Bev Littlewood londoni professzor előadásai alapján Håvard Julsrud Hauge dolgozta ki (<http://www.idi.ntnu.no/grupper/su/sif8094-reports/2001/p12.pdf> (letöltés ideje: 2013.02.17.)) „Validation: confirmation by examination and provision of objective evidence that the particular requirements for specific intended use are fulfilled.”

III. A megbízhatóság és a validitás fogalma a bűnügyi tudományokban

III.1. A megbízhatóság fogalma

A megbízhatóság fogalmával több szerző is foglalkozott. Kertész Imre szerint a megbízhatóság a reprodukálhatósággal függ össze: „különböző szakemberek egymástól függetlenül ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre.”⁶⁰⁵ Erdei Árpád azonban már több kritériumot is megfogalmaz a megbízhatósággal szemben: „A szakértő módszer megbízhatósága felfogásom szerint azt mutatja, hogy a módszer segítségével általában milyen pontossággal és mennyire reprodukálhatóan lehet az adott kérdést megválaszolni. ... a megbízhatóság inkább a módszer egzaktságának és az eredmény reprodukálhatóságának mutatója.”⁶⁰⁶

E fogalmat azonban ki kell egészíteni, figyelemmel arra, hogy az – véleményem szerint – önellentmondást tartalmaz. A megbízhatóság büntető eljárásjogi fogalmának pontosításakor a bizonyítékok ellenőrzésére szolgáló vizsgálatokból – vizsgálati módszerekből – kell kiindulni.

Megbízható az az eszköz vagy módszer, mely tudományosan igazolható tézisek alapján – azonos körülmények között – egyazon eredményre jut, és ez a követelmény a végeredményhez vezető valamennyi egymást követő lépésre is igaz.

E definíció magában foglal minden olyan követelményt, mely az Erdei-féle fogalom-meghatározásban is benne van (objektivitás, egzakttság, reprodukálhatóság), több viszont abból a szempontból, hogy feloldani igyekeznek az önellentmondást, és lehetővé teszik a validitástól való elhatárolást.

A megbízhatóság – ellentétben Kertész Imre által használt fogalommal – nem alapulhat szubjektív tényezőkön, így végkövetkeztetések vonatkozásában megbízhatóságról nem lehet beszélni. E fogalom csak vizsgálati módszerre vagy eszközre értelmezhető, mely kétségtől alapja a végkövetkeztetésnek, szakvélemény esetében a szakértő véleményének.

Jogrendszerrel függetlenül elmondható, hogy a bíróság (ténybíróság)⁶⁰⁷ feladata a tényállás alapos, hiánytalan, a valóságnak megfelelő felderítése, valamint a bizonyítékok egyenkénti és összességében való értékelése. A szakértői vélemények felépítése is a legtöbb országban közel azonos. Az eljárási rendszerek egészéből tehát az következik, hogy magát a vizsgálati módszert nem szükséges minden esetben vizsgálni, azonban azt megdönthető vélelemként⁶⁰⁸ kellene kezelni.⁶⁰⁹

Az in dubio pro reo elvéből is következően a nyomozó hatóságnak – végső soron az ügyésznek – nem kell állás foglalnia még látszólagosan sem abban, hogy a szakértői

⁶⁰⁵ Kertész Imre: A poligráfus vizsgálat helye a büntetőeljárásban I. rész. Főiskolai Figyelő 1990/2. sz. Rendészeti Főiskola. Budapest, 1990. 117. o.

⁶⁰⁶ Erdei Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 154. o.

⁶⁰⁷ Trier of fact (mely lehet a bíró maga vagy az esküdtszék)

⁶⁰⁸ Jelen esetben praesumptio hominisről van szó.

⁶⁰⁹ Ezt támasztja alá a Be. bizonyítékok értékelésére, valamint a szakértők párhuzamos meghallgatására vonatkozó rendelkezése, valamint a 105. § (1) bekezdése is. Az FRE „kommentárja” pedig – a Daubert vs. Merrell-Dow és a Kumho ügyekhez kapcsolódóan – külön rendelkezik a peer review rendszeréről. A bíróság az előbbi ügyben négy pontban határozta meg azokat a feltételeket, melyek alapján a vizsgálati módszert (s ezáltal a szakértői véleményt) megbízhatónak fogadhatja el a ténybír, az 1999-es ítéletében pedig expressis verbis rögzítette, hogy a szakértői vélemények megbízhatóságát – és eljárást segítő voltát – a ténybíróságnak minden olyan esetben vizsgálnia kell, amikor a szakvélemény olyan új eljárás alapul, melyet korábbi ítélezésében a Legfelsőbb Bíróság még nem vizsgált. Vö. Daubert vs. Merrell Dow Pharmaceuticals (92-102), 509 U.S. 579. (1993) és Kumho Tire Co. v. Carmichael, 119 S.Ct. 1167 (1999)

vélemény kialakításakor alkalmazott vizsgálati módszer megbízható-e vagy sem. Erre figyelemmel a terheltnek – illetőleg védőjének – azon indítványa, hogy bevonjanak-e nyomozási szakban más szakértőt vagy sem, valóban diszkrecionális jogkör.

Bírói szakban azonban a mérlegelés lehetősége már problematikus, több alkotmányos és eljárásjogi alapevet is érint. Kategorikusan nem jelenthető ki, hogy ezek az elvek sérülnek, hanem olyan rendszerbeli torzuláson mennek át, mely nem csupán a nemzetközi egyezmények céljaival ellentétesek, hanem megalapozatlan ítéletek meghozatalához vezethetnek. Nem jelenti az onus probandi elv sérülését a vádlott által adott tény „áttételes bizonyítása”. Ez esetben ugyanis nem beszélhetünk bizonyítási kötelezettségről, hiszen nem tőle várjuk el adott tény igazolását a vád „hallgatása” mellett, hanem védekezési jogkörében biztosítjuk számára annak a lehetőségét, hogy cáfolja a vád állítását. Sarkalatos még a nemo tenere kérdése. A szakértői vizsgálat során a vádlott által szóban a szakértő tudomására hozott, nem a vizsgálathoz kapcsolódó nyilatkozatait az elv alapján nem lehet felhasználni. Abból adódóan, hogy a vádlott a vizsgálaton nem csak részt venni, hanem minden olyan vizsgálatot tűrni köteles, melyet a jogszabály nem zár ki, a fenti elv már önmagában sérül. További kérdés, hogyha kötelező lenne bírói szakban szakértő kirendelése a vádlott (vagy védője) kérelme alapján, az nem torzítaná a vád és a védelem résztvevői közötti viszonyt, s tenné őket gyakorlatilag „ügyfelekké”? Véleményem szerint a kontradiktórium követelményének teljesülését jelenti, ha a vád és a védelem egyenlő jogokkal rendelkezik a bírói bizonyítás során. Ettől még funkciójuk és szükségszerűen eltérő helyzetük az eljárás többi szakaszában nem sérül, és nem változik, nem degradálódik ügyféli jellegűvé, valamint a bíróság pervezető szerepe sem csorbul.⁶¹⁰

III.2. A validitás fogalma

III.2.1. A fogalom előkérdései és a hiteltérdemlőség

A validitás fogalma körül – több tudományterületen is – sok az ellentmondás és a félreértés. Nincs ez másként a jog területén sem, mely a szinonimaként használt szavakban is megmutatkozik (érvényesség, hiteltérdemlőség).

Nyomozás során – Vámbéry Rusztem⁶¹¹ és Cséka Ervin⁶¹² szerint is – adatgyűjtés történik, nem pedig bizonyítás. A bizonyítékok értékelését az ügyész és a bíróság végzi, a tényállás megállapítása (és így a bizonyítás) pedig kizárólag a bíróság jogosultsága. A megbízhatósághoz hasonlóan tehát a szakértői vélemények validitásának – így a szakértői ténymegállapítások – vizsgálata is kizárólag a bíróság feladata.⁶¹³

Több szerző – a jogtudomány területén is – a validitás szinonimájaként használja a hiteltérdemlőséget és az érvényességet. Érvényességről – véleményem szerint –

⁶¹⁰ A vád és a védelem egyenlősége csak látszólagos abban az esetben, amikor a védelem szakértői véleményt készített, azonban a szakértő bevonását a bíróság elutasítja. (Ez esetben a vélemény az okiratoknál rögzített szabályok szerint használható fel.) Az így felkért szakértőnek a lehetőségei és jogai jóval korlátozottabbak. Éppen ezért gyakorlatilag nincs lehetősége a szakértői véleménnyel konkurálni képes bizonyíték szolgáltatására.

⁶¹¹ Vámbéry Rusztem: A bünvádi perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916. 128-129. o.

⁶¹² Cséka Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 262-275. o.

⁶¹³ A vádemelésre jogosultnak lehetősége van a szakértői vélemény értékelésére. Ez az értékelés azonban nem a vizsgálati módszer megbízhatóságát, vagy a szakmai ténymegállapítások validitásának vizsgálatát jelenti, hanem a jogszabályban rögzített követelmények ellenőrzését, illetőleg egyfajta logikai értékelést.

bizonyítékok vonatkozásában nem lehet szó. Hiteltérdemlőségről pedig csak a vallomások tekintetében beszélhetünk.⁶¹⁴ ⁶¹⁵ A vallomások értékelésekor azt kell vizsgálni, hogy a büntetőjogilag releváns jelenségekről eredetileg szerzett tudomást mennyire torzították a keletkezés körülményei, a „megőrzés” és a közlés kapcsán lezajlott pszichikai és fizikai tényezők. Ezt tovább árnyalja a terhelt azon joga, hogy vallomásában valótlan tény is állíthat. A hangsúly az „eredeti szerzésen”,⁶¹⁶ valamint azon van, hogy a vallomások esetében – különösen tanúvallomásoknál – nem megengedett a következtetések levonása sem. Erdei Árpád a szakértői vélemények vonatkozásában az alábbiakat rögzíti: „a hiteltérdemlőség a szakvélemény eljárásjogilag értékelhető tulajdonsága, míg a megbízhatóság a vélemény megalkotása során alkalmazott módszerre vonatkozik”.⁶¹⁷ Elhatárolja tehát a két fogalmat egymástól, azonban az elhatárolás nem egyértelmű. Az Erdei-féle megfogalmazás jelentheti a szakértő által észlelt tényekből való következtetés módszerét is, mely – túl azon, hogy szubjektív elemeket is szükségszerűen tartalmaz – valójában csupán logikai folyamat. A „hiteltérdemlőség” szó használata pedig azért nem megfelelő, mert a szakértői vélemények – és ezen belül a szakmai ténymegállapítások – célja nem a múltban lezajlott események rekonstruálása, hanem a rendelkezésre álló adatok alapján következtetések levonása, értékelés, végső soron büntetőjogilag releváns tények igazolása.

III.2.2. A kategorikus és a valószínűségi szakvéleményekről

Vámbéry Ruztem szerint a bizonyításban soha nem érhetjük el a matematikai bizonyosságot, csupán a valószínűségnek azt a nagy mértékét, melyet igaznak szoktunk nevezni. Vannak olyan területek, ahol kategorikus szakvéleményt várunk el, s annak egyebekben minden objektív lehetősége adott. E szakvélemények között sok esetben találunk „hiányos” véleményt is, hiszen a klasszikus értelemben vett szakmai ténymegállapításokat nem, csupán jogszabályban – vagy módszertani levélben – rögzített határérték szerinti besorolást tartalmaznak. A vizsgálat természetéből adódóan ez azonban csak látens hiányosság, ettől a szakvélemény nem tekinthető fogyatékosnak, az érdemi értékelésre alkalmas.⁶¹⁸

A valószínűségi szakvélemények száma azonban jóval nagyobb. Ez esetben a szakértő nem tud a hatóság – bíróság – által feltett kérdésre kategorikus választ adni, szakmai ténymegállapításai feltételesek. Ennek több oka lehet. Előfordulhat, hogy a szakértő rendelkezésére bocsátott lelet hiányos, nem megfelelő mennyiségű, a lelet észlelésére és vizsgálatára nincs közvetlen lehetőség, a tudomány adott állása szerint bizonyossággal szakmai ténymegállapítás egyértelműen nem rögzíthető, a feltett kérdés megválaszolására kompetens szakterület meghatározása igen nehéz stb. A valószínűségi szakvélemények esetében az okokat magában a szakmai ténymegállapításban rögzíteni kell,

⁶¹⁴ Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 14. o.

⁶¹⁵ Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 561. o.

⁶¹⁶ Az eljárásjogi törvények nem zárják ki sem a hallomástanú, sem pedig az ún. hírnévtanú meghallgatását. Ez esetben azonban vallomásuk nem a büntetőjogilag releváns tényre vonatkozik, így az nem is tekinthető dogmatikai értelemben bizonyítékforrásnak.

⁶¹⁷ Erdei Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 154. o.

⁶¹⁸ A Be. kommentárja szerint ugyanis amennyiben a 108. § (2) bekezdésében rögzített valamelyik elem a szakvéleményből hiányzik, úgy „a szakértőt a szakvélemény kiegészítésére kell felhívni. Bármelyik fő rész hiánya ugyanis a szakvélemény érdemi értékelését nem teszi lehetővé.”

bár ezt semmilyen jogszabály nem írja elő, azonban az értékelésnél fontos szerepe van. A bizonyíték értékelését segíti, ha legalább melléknevek vagy határozatlan számnevek segítségével igyekeznek a szakértő a valószínűség „mértékét” meghatározni. Ekkor azonban sokkal fontosabb szerepe van a többi bizonyítékkal való kapcsolat értékelésének, mintsem az egyedi értékelésnek.

A valószínűségi szakvélemények között léteznek még a „látens kategorikus” szakvélemények. E fogalmat olyan körben használom, amikor a vizsgálati módszerek nem egzakt tudományos alapúak, illetőleg nem kognitívek, sokkal inkább szubjektív alapúak (projektív tesztek). Ilyenek leginkább a pszichológiai és pszichiátriai szakvélemények. Véleményem szerint ezekben az esetekben – a vizsgálati módszerre figyelemmel – fogalmilag kizárt kategorikus szakvélemény adása.

Árnyalva Erdei Árpád és Király Tibor véleményét, akik úgy gondolják, hogy a valószínűség-számítás szakértői véleményben nem szerepelhet, illetőleg az – önmagában – nem lehet alapja bírói döntésnek. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése intuitív feladat.⁶¹⁹ Mindezek ellenére e terület megjelenése segítség lehet a bírói mérlegelésnél.

III.2.3. Fogalom-meghatározás – egy másik gondolat

A validitás fogalmának meghatározására több téves megközelítéssel is lehet találkozni. Az egyik az ítéletről kívánta igazolni valamely bizonyíték validitását. Azt mondta ki ugyanis, hogy validnak tekinthető az a bizonyíték, mely az ítéleti tényállásban rögzítettek alapján a valóban megtörtént események visszatükrözésére képes. Egyrészt nincs értelme egy bizonyíték utólagos validitásának értékelésének, másrészt éppen a bizonyítékok értékelése alapján születik ítélet. Más esetben a kérdést egy huszárvágással igyekeznek megoldani a fogalom megalkotója; „Valid az a szakértői vélemény, mely valóban az eljáró hatóság vagy a bíróság által feltett kérdésre válaszol.”⁶²⁰

Tényként rögzíthetjük, hogy validnak csak az a szakértői vélemény tekinthető, mely megbízható vizsgálati módszeren alapul. Az sem igényel bővebb magyarázatot, hogy valid csak akkor lesz a szakértői vélemény, ha a szakmai ténymegállapítások helytállóak, s a következtetések levonása mind szakmailag, mint pedig logikailag biztos alapokon nyugszik.⁶²¹ Ezeket a kritériumokat figyelembe véve a validitás büntető eljárásjogi fogalma – egy megközelítésben – az alábbi: Validnak tekinthető az a szakértői vélemény, mely megbízható vizsgálati módszerek alapján, helytálló szakmai ténymegállapításokon és a következtetések vonatkozásában biztos logikai alapon nyugszik, s ez alapján bizonyíték szolgáltatására alkalmas.

A szakértővel szemben elvárt követelmény, hogy a vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek

⁶¹⁹ Ennek analógiájára nézzük az alábbi példát! Adott két rendszer, mely esetében megadtuk korábban azokat a paramétereket, amelyek alapján dönteni tudunk megbízhatóságukról. A tesztelést végző rendszer mindkét esetben azonos adatokat mér. Mind a két rendszert próbaüzemre bekapcsolják, majd nem azonos teljesítményt nyújtanak ebben az esetben is. A vizsgálatot ellenőrző személy azonban működés közben érzékeli, hogy az egyik gép melegszik, mely a későbbiekben a rendeltetésszerű használatnak mindenképpen gátja lesz. Közvetlen tapasztalás hiányában a két rendszer között a választás nem volt megoldható, azonban egyéb értékelés bevonásával a döntés egyértelmű.

⁶²⁰ A forrást pontosan nem kívánom megjelölni, azonban annyit rögzíteni szeretnék, hogy büntető ügyszakban dolgozó jogalkalmazókról van szó.

⁶²¹ A kérdés természetesen ennél sokkal árnyaltabb.

felhasználásával végezze el, valamint véleménye megalkotása során – így elsődlegesen szakmai ténymegállapításaikor – ne csupán egyéni, szubjektív meglátásait közölje, hanem azok legalább a tudomány képviselőinek többsége által nem vitatott tényeken és összefüggéseken alapuljanak. Helytállóságon ez utóbbi kritérium teljesülését értem.

A fenti definíció a validitás bináris szemléletét tükrözi, illetőleg nem tesz különbséget a kategorikus és a valószínűségi vélemények között. Ez nem is szükséges, hiszen annak bizonyíték-forrás jellegét a bíró mérlegelési jogkörében hagyja meg.

Fontos kritérium, hogy a szakértői vélemény kialakításakor, a vizsgálati eredmények értelmezésétől a vélemény kialakításáig – ide értve a feltett kérdésekre adott válaszokban foglaltakat is – megfelelő logikai zártság legyen. Nem a következtetések levonásakor alkalmazott logikai művelet az érdekes, hanem annak valódi megléte. Hiszen ha a ténymegállapítás és a vélemény között ellentmondás van, akkor a szakértői vélemény kiegészítését kell elrendelni. Ez a követelmény egyébként a legtöbb esetben biztosítja azt is, hogy a szakértői vélemény ne legyen homályos, önmagával ellentétben álló.

Összegzés helyett

Mint látható, nem a megbízhatóság fogalma, hanem a validitás meghatározás az egyik legnagyobb kihívása a büntető eljárásjognak. Rengeteg előkérdés tisztázását igényli, és szükségszerű szubjektív elemét is meg kell tartani úgy, hogy ellenőrizhetősége megbízható módon biztosítható legyen. A fenti fogalom csak a kezdet. Szakterületenként meg kell alkotni ugyanis a mérés, ellenőrzés módszerét, a hibahatárok vizsgálatának módjait. El kell fogadni és fogadtatni más tudományterületek bevonását a bizonyításba, s biztosítani kell a valószínűségi szakértők – mint egyfajta ellenőrző szakértők – képzését, eljárásba bevonását.

A jelenlegi jogszabályi környezet a jogfejlődésre lehetőséget biztosít. A szemléletváltás mellett új alapokra kell azonban helyezni az oktatást, a bizonyítást, az ítélkezést, melynek első lépcsőfoka a rendszerszemléletű gondolkodás.

Többen nem azért tartjuk fontosnak az alapvető matematikai és fizikai ismeret mélyítését, mert az a jogászok között egyfajta szemfényvesztő varázslat eszköze lehet – egyes vélekedések szerint elrejtése a valóságnak, és elterelés a lényegről – hanem azért, mert olyan biztos logikai gondolkodást tanít meg, mellyel új nézőpontba helyezhető a múlt, a jelen, s ezzel jobb irányba változtatható a jövő.

A tanulmányban – mely bőven támaszkodik az objektivitásra és az egzaktság követelményére – még nyitva hagyom a kérdést: megalkotható a validitás valid tesztje?